

KJELLARMENNESKET

- notat frå djupet

KJELLARMENNESKET

- notat frå djupet

av Fjodor Dostojevskij

Framført av NILS SLETTA

Omsett av ISAK ROGDE
Bearbeidd av NILS SLETTA

Scenograf PER MANING
Lyssetjar OLE RANDERS
Dramaturg OLA E. BØ

Inspisient PETTER KOKKIN
Maske MARIT FRAMSTAD
Lyd CHRISTIAN SNILSBERG
Rekvisitør ÅSE-BERIT LITLESKARE
Sufflør SISSEL LILLO-STENBERG
Scenekoordinator HERVE HUCK/ANDREAS ZSIDEK

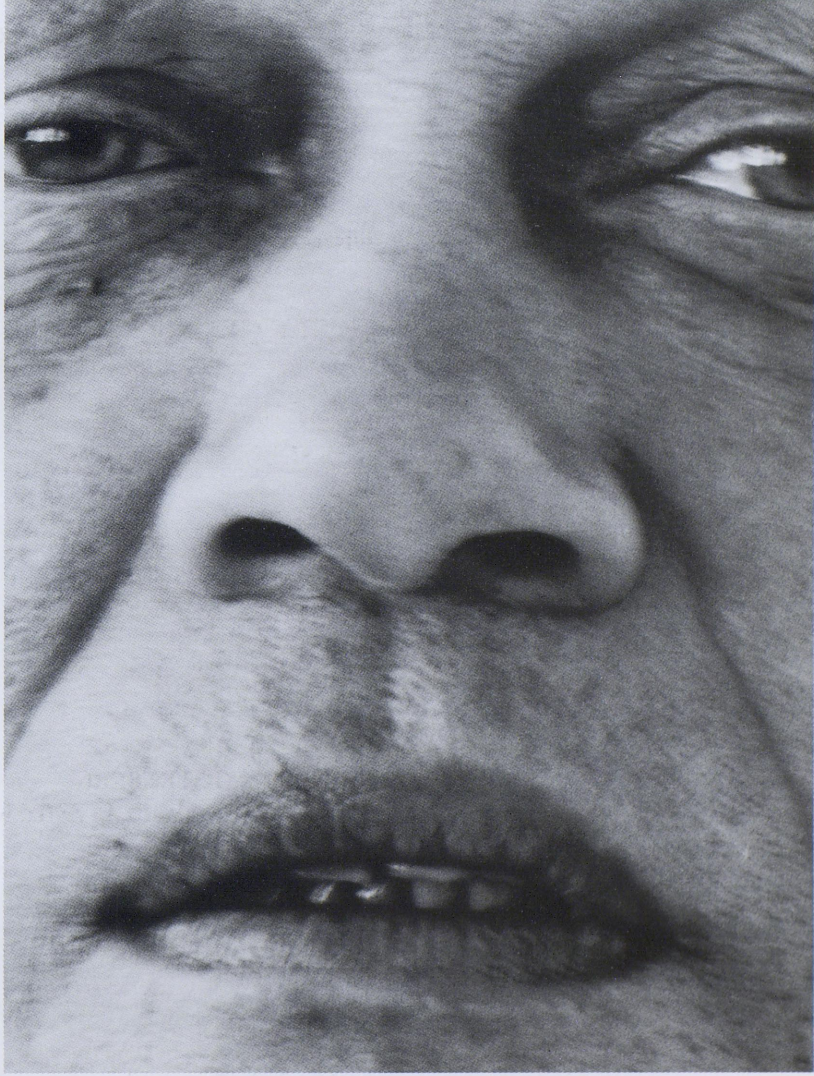
Première 29. mars 2000 på Prøvesalen

Foto: PER MANING

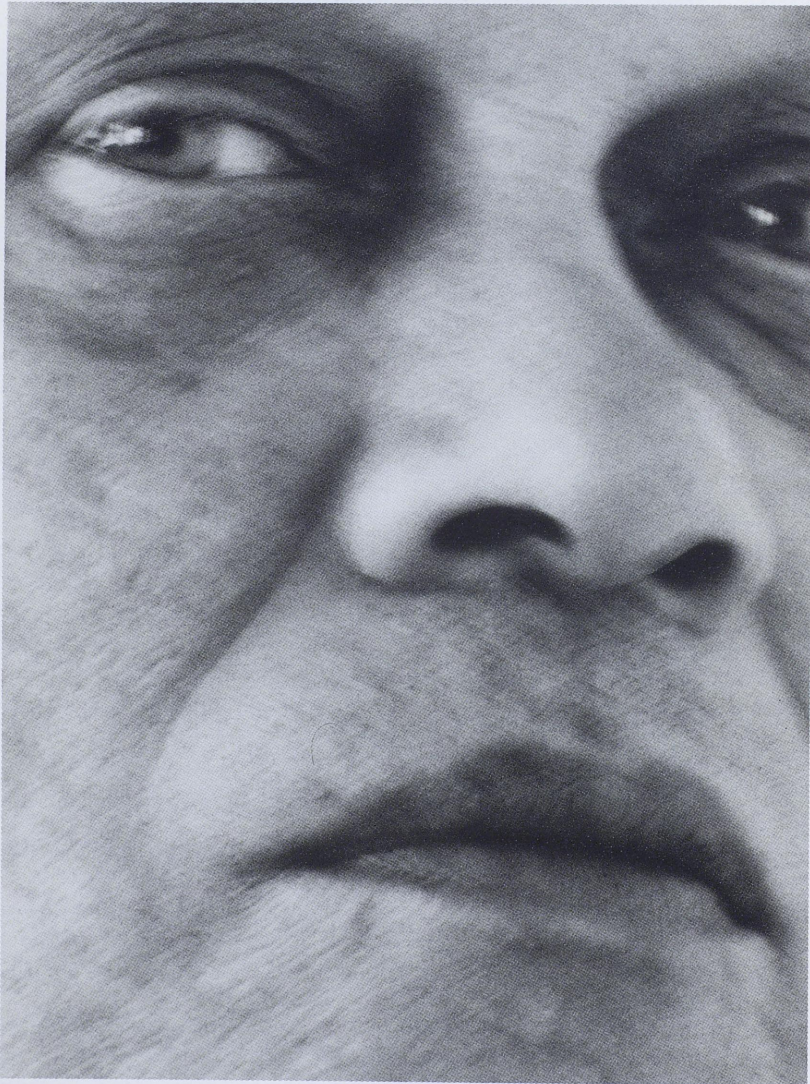
Programredaksjon: Nils Sletta, Per Maning, Signe Bjørvik, Ida Michaelsen

Grafisk formgjeving: Knut-Jarle Hvitmyhr

Trykk: Falch AS

NB Rana
Depotbiblioteket

FJODOR DOSTOJEVSKIJ
då han skreiv
KJELLARMENNESKET
eller
NOTAT FRÅ DJUPET
(Zapiski iz podpolja)

Dette som no er blitt ei teaterframsyning, utgav Dostojevskij som ein kortroman på omkring halvanna hundre sider i sitt eige tidsskrift *Epoke(n)* (*Epokha*) i februar/mars 1864, eit år som i følge Prof. Geir Kjetsaas biografi *Fjodor Dostojevskij - et dikterliv* blei «for Dostojevskij en sammenhengende rekke av ulykker». Skildringa er treffande nok, men den kan òg brukast om ein god del andre år av den store russiske forfattarens sekstiårige liv. Ein treng berre gå attende til året før, 1863, då Dostojevskij vel førte år gamal tek til med *Notat frå djupet*.

I oktober det året kjem Dostojevskij attende til Russland etter reiser i Vest-Europa dels saman med den unge, sjarmerande og viljesterke Polina Soslova, som han hadde hatt eit stormfullt forhold til året før. Men på reisene deira skulle Dostojevskij berre «vere som ein bror» for henne, sjølv om ho erta og pirra han og samstundes

koketterte med andre og dermed gjorde Fjodor sjalu – straks ho er ute av syne for han i Paris, finn ho seg til dømes ein ung, spansk elskar. Det er på denne tida Dostojevskij byrjar spela rulett for alvor. Spelegalskapen grip han, og det virkar som om han ikkje berre spelar for gevinstens skuld – sjølv om han sårt treng pengar, forgjelda som han er – men jamvel, som mellom andre Kjetsaa peikar på, for å søkje si eiga liding og straff i tapa ved speleborda i Wiesbaden, Baden-Baden og Homburg!

Det som driv han heim til Russland, etter at han har lånt pengar på nytt og spela bort forskot på ting han enno ikkje har skrive, er ikkje eit oppgjer med spelemanien, men meldinga om at kona, Maria, som vansmektar i den noko provinsielle byen Vladimir, er så sjuk av tuberkulose at det ser ut til å gå mot slutten. Dostojevskij tar henne med seg til Moskva der ho dør etter nokre månader.

Samstundes gjekk det gale med *Vremja (Tid(a))*, det litterære tidsskriftet som Dostojevskij hadde grunnlagt. Det hadde vore prenta artiklar der som styresmaktene ikkje hadde særleg sans for, og dermed blei det stoppa. Det er viktig å merke seg at dei litterære tidsskrifta i Russland alltid har hatt ein meir sentral plass i det kulturelle miljøet enn i andre land. Ikkje berre var dei eit forum for kulturpolitisk debatt og kommentar, men det var òg der mange av dei store

romanane blei publiserte som føljetongar lenge før dei kom ut som bøker (ein tradisjon som faktisk har halde seg heilt til våre dagar). Det var altså her lesarane først blei kjende med nokre av dei store verka frå den russiske litterære «gullalderen». Så Dostojevskij gav seg ikkje. Saman med broren Mikhail starta han eit nytt tidsskrift, *Epokha*, som i utgangspunktet var tilpassa dei ideologiske og praktisk-politiske krava frå statsmakta i Russland. Men tidsskriftet var avhengig av årsabonnement, og her svikta det for Dostojevskij-brørne. *Epokha* var i praksis ein økonomisk katastrofe heilt frå starten av, sjølv om konsekvensane skulle vise seg seinare.

Likevel rakk Dostojevskij, før tidsskriftet klappa saman, nettopp her å utgi *Notat frå djupet*, det verket som etter mi personlege meining innleier den delen av forfatterskapet hans som plasserer han mellom dei ypparste i verdslitteraturen: I denne vesle romanen finn eg spora, ideane, konfliktane, sjølvmotseiingane og frustrasjonane, side om side med vonene, som særmerker alt Dostojevskij sidan skreiv – frå *Forbrytelse og straff* (1866) til *Brødrene Karamazov* (1880). Det er på eit vis frå og med *Notat frå djupet* at Dostojevskij blir ei sterk påvirkande kraft på den internasjonale arenaen.

Isak Rogde

NILS SLETTA er fødd 23. april 1943. Han debuterte i 1965 på Riksteatret der han var tilsett fram til 1967. Deretter var han ved Trøndelag Teater (1967-69) før han kom til Det Norske Teatret i 1969. Her har han vist seg som ein svært allsidig karakterkunstnar med stor spennvidde i rolletolkingane. På film har han hatt ei rekkje mindre roller, i tillegg til hovudrollene som den deprimerte musikaren i Hans Lindgrens *Nedtur* og den heimkomne sjømannen i *Ingen roser...takke*. I fjernsynsserien *Vestavind* hadde han rolla som den felespelande gardsdrengen Bellest.

Dei viktigaste rollene på Det Norske Teatret:

Peer Gynt	<i>Peer Gynt</i> av Henrik Ibsen	Première 05/11-1970
Veslefrikk	<i>Veslefrikk med fela</i> av Asbjørn Toms	Première 10/11-1972
Vesle-Klas	<i>Store-Klas og Vesle-Klas</i> av Gustaf af Geijerstam	Première 27/09-1973
Bakke	<i>Bakkens store natt</i> av John McGrath	Première 01/02-1974
Romeo	<i>Romeo og Julie</i> av William Shakespeare	Première 05/09-1975
Åsa-Andreas	<i>Tusen fjordar, tusen fjell</i> av Edvard Hoem	Première 22/10-1977
Gabriel	<i>Skuggen av Mart</i> av Stig Dagermann	Première 21/01-1978
Puck	<i>Ein Midsommarnattsdraum</i> av Shakespeare	Première 16/02-1980
Klas Hanson	<i>Der storbåra bryt</i> av Edvard Hoem	Première 28/08-1980
Barabbas	<i>Barabbas</i> av Michel de Ghelderode	Première 22/09-1981
Pedro	<i>Pedro og kapteinen</i> av Mario Benedetti	Première 20/10-1983
Ole Brum	<i>Ole Brum</i> av A.A. Milne	Première 07/10-1993
Mattis	<i>Fuglane</i> av Tarjei Vesaas	Première 15/03-1997
Jacob Skomakar	<i>Jeppe på Berget</i> av Ludvig Holberg	Première 01/10-1999

ISAK ROGDE (fødd 1947 på Senja) har, etter cand mag-eksamen i Oslo, sju år som ungdomsskulelærer og to år som dokumentarredaktør i Gyldendal, vore frilansomsetjar frå engelsk, russisk, tysk og skandinaviske språk. Han har også laga radioprogram om russisk samfunnsliv og skrivne to bøker (som

medforfattar) om russiske tilhøve (til dømes *Mor Russlands døtre*, om kvar-dagslivet til russiske kvinner, Gyl. 1992).

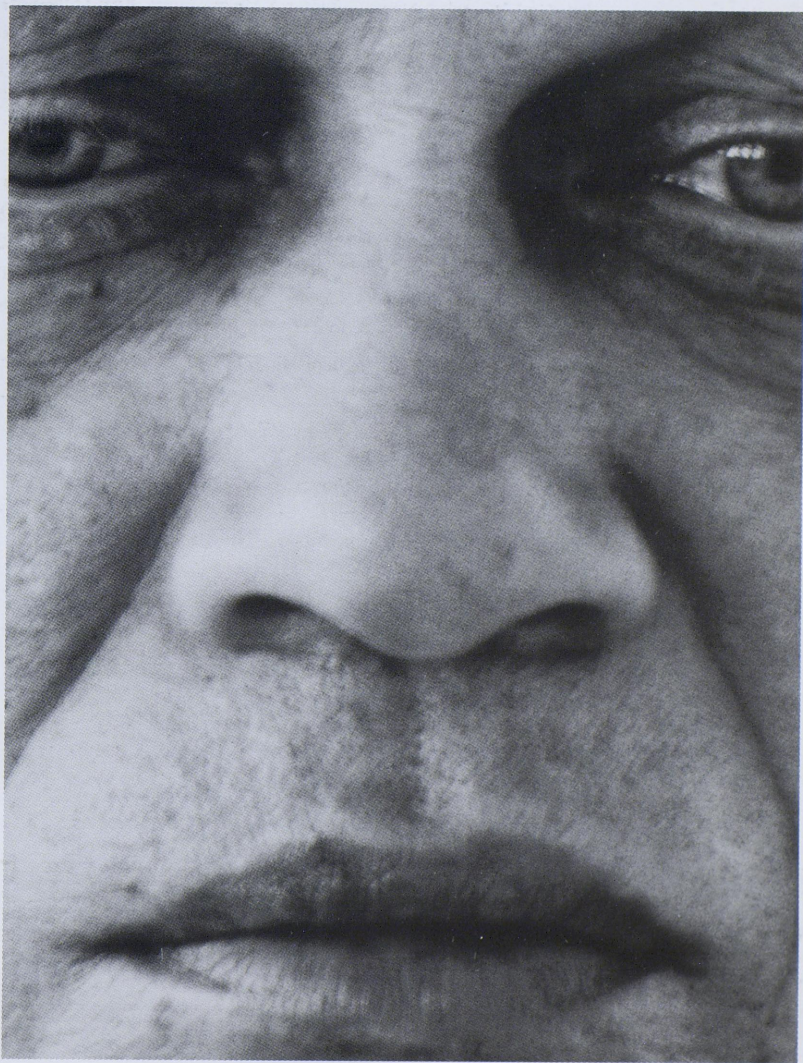
Som omsetjar har han blitt tildelt fem prisar, mellom desse Norsk Kulturråds pris for samla produksjon (1991) og Bastianprisen (1989). Han har omsett omlag 150 bøker, for det meste skjøn-

PER MANING traff Nils Sletta då han fotograferte Fuglane på Scene 2, der Nils Sletta tolka rolla som Mattis. Slik starta samarbeidet. Nils Sletta vart seinare modell for ein portrettserie som Per Maning gav tittelen *Selvportrett*. Denne vart seinare innkjøpt av Museet for Samtidskunst, der serien også vart stilt ut. Per Maning har hatt ei rekkje utstillingar i inn- og utland. Han representerte Noreg ved den prestisjetunge Venezia-biennalen i 1995. Han er også innkjøpt av fleire museum, som til dømes The Museum of Modern Art i New York, Museum Volkswang i Essen, Tyskland og det nye Kiasma i Helsinki. Av utsmykkingsoppdrag kan nemnast det nye Rikshospitalet i Oslo og Hall Kriminalvård i Södertälje, Sverige.

Dei seinare åra har Per Maning arbeidd mykje med video som kunstnarleg uttrykk.

Kjellarmennesket-notat frå djupet er Per Manings debut som scenograf.

litteratur – frå russisk til dømes forfattarar som Andrej Bitov, Vasilij Aksjonov, Aleksandr Pusjkin, Viktor Pelevin og Julijan Semjonov – og ei rekkje stykke for radio- og fjernsynsteater. Han har òg vore russisk omsetjar i Dagsrevyen ei årrekkje.

Depotbiblioteket

00sd 25 381

det norske teatret

www.detnorsketeatret.no

Hovudsponsor for Det Norske Teatret